

Zásady urbánní politiky

Aktualizace 2017

Obsah

1	Úvod	3
2	Sídelní struktura České republiky	4
3	Urbánní trendy	7
3.1	Urbanizace	7
3.2	Suburbanizace	7
3.3	Reurbanizace	8
4	Význam měst v soustavě osídlení	9
5	Některé problémy dalšího rozvoje měst	10
6	Uplatňované nástroje urbánní politiky v ČR	12
6.1	Legislativní rámec podpory	12
6.2	Národní dokument k územní dimenzi	12
6.3	Integrované nástroje	12
6.4	Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám	13
7	Urbánní politika na mezinárodní úrovni	14
7.1	Rozvoj politiky Evropské unie	14
7.2	Rámec rozvoje měst v EU od roku 1992 do současnosti	14
7.2.1	Územní agenda Evropské unie 2020	17
7.2.2	Městská agenda pro EU	17
7.2.3	Začlenění urbánní politiky do politiky soudržnosti EU	17
7.3	Rámec rozvoje měst v OSN	18
7.3.1	UN–HABITAT: Program OSN pro lidská sídla	18
7.3.2	HABITAT III	18
7.3.3	Nová agenda pro města	18
8	Rámec urbánní politiky	20
9	Zásady urbánní politiky	21
9.1	Zásada 1 Strategický a integrovaný přístup k rozvoji měst	21
9.2	Zásada 2 Polycentrický rozvoj sídelní soustavy	22
9.3	Zásada 3 Podpora rozvoje měst jako pólů rozvoje v území	23
9.4	Zásada 4 Péče o městské životní prostředí	25
9.5	Zásada 5 Zajištění implementace Nové městské agendy	26
10	Role subjektů v implementaci	28
11	Zdroje	30

1 Úvod

Zásady urbání politiky jsou rámcovým dokumentem urbání politiky státu, která má průřezový a interdisciplinární charakter. Na jejím vytváření a realizaci se společně a koordinovaně podílejí jednotlivé dílčí politiky, přičemž regionální politika a územní plánování představují pro tuto koordinaci věcný a územní rámec.

Zásady urbání politiky je třeba vnímat jako souhrn doporučení (zásad) pro rozvoj měst v České republice. Jejich cílem je sjednotit přístupy všech úrovní veřejné správy k rozvoji měst. Tato doporučení ve formě zásad jsou závazná pro ústřední orgány státní správy při tvorbě jejich koncepčních dokumentů, které obsahují nebo budou obsahovat urbání dimenzi. Zároveň mají doporučující charakter pro města, která budou tvořit své strategické rozvojové dokumenty, ve kterých je důležité reflektovat právě aktualizované Zásady urbání politiky. Jsou také vodítkem pro samosprávné kraje, které se v rámci svých strategických rozvojových dokumentů zabývají i rozvojem měst v jimi spravovaném území.

Tento dokument je aktualizací Zásad urbání politiky, které byly vydány v roce 2010. Důvodem aktualizace bylo promítnutí posledního vývoje a trendů v rozvoji měst, včetně mezinárodního kontextu. Cílem tedy nebylo původní Zásady urbání politiky výrazně změnit, ale spíše je zpřehlednit a v relevantních částech zkrátit. Aktualizované Zásady urbání politiky také korespondují se strategickým rámcem Česká republika 2030.

Dokument zároveň slouží jako podklad pro připravovanou Strategii regionálního rozvoje ČR 2020+, která bude zároveň obsahovat detailní popis její implementace (včetně implementace v urbáním prostoru). Strategie regionálního rozvoje ČR 2020+ bude v části věnované urbánímu rozvoji aktualizované Zásady urbání politiky reflektovat.

Platnost aktualizovaných Zásad urbání politiky je do roku 2023, kdy se předpokládá další aktualizace, a to zejména v návaznosti na ukončení čerpání finančních prostředků v rámci současného programového období EU. Zásady urbání politiky – Aktualizaci 2017 je nutné vnímat jako otevřený dokument, který bude předmětem průběžného monitoringu MMR; zejména implementace integrovaných nástrojů a Nové městské agendy.

Na aktualizaci Zásad urbání politiky se podílela pracovní skupina složená ze zástupců vybraných měst (dle nominací SMO ČR a SMS ČR), zástupců NS MAS, AK ČR a relevantních resortů.

2 Sídelní struktura České republiky

Hlavní specifika sídelní struktury České republiky jsou následující:

- **relativně nízký počet velkoměst¹ v osídlení,**
- **významné zastoupení malých a středních měst,**
- **vysoký stupeň rozdrobenosti venkovských sídel,**
- **rovnoměrné rozmístění sídel po celém území ČR²**
- **omezený přeshraniční význam pohraničních center, daný pohořími prakticky po celém obvodě území.**

Charakter sídelní struktury České republiky je tradičně výrazně odlišný od velkých zemí Evropské unie. V těchto zemích se v minulosti vyvinula silná metropolitní centra ovládající populačně významné nebo územně rozlehlé regiony. Hlavní město Praha má v rámci sídelní struktury významné postavení. Česká republika má také kromě Prahy pouze jedno město s více než 300 tis. obyvateli (Brno) a čtyři další města s více než 100 tis. obyvateli (Ostrava, Plzeň, Liberec, Olomouc)³.

Z historického hlediska lze sídelní strukturu České republiky charakterizovat velkou rozdrobeností sídel, kterou tvořilo k 1. 1. 2016 celkem 6 258 obcí a újezdů⁴. Přibližně dvě třetiny pak tvoří obce do 700 obyvatel. Tento fakt má ve svém důsledku bezesporu vliv na regionální rozvoj a na systém financování obcí. Status města má v České republice 604 obcí⁵. Existují však mezi nimi výrazné rozdíly, ať již jde o velikost, strukturu obyvatelstva nebo tempo jejich růstu.

V současnosti je dle zákona o obcích (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů) městem stanovena taková obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Výčet statutárních měst je stanoven v § 4 zákona č. 128/2000 Sb. Dle § 130 zákona č. 128/2000 Sb. statutární město upraví své vnitřní poměry ve věcech správy města statutem, který je vydáván formou obecně závazné vyhlášky obce. Malá a menší města do 10 tis. obyvatel tvoří asi tři čtvrtiny všech měst, ale žije v nich necelá čtvrtina městského obyvatelstva. Přibližně 200 měst má venkovský charakter, takže přesnou hranici mezi městským a venkovským prostorem nelze jednoznačně vymezit.

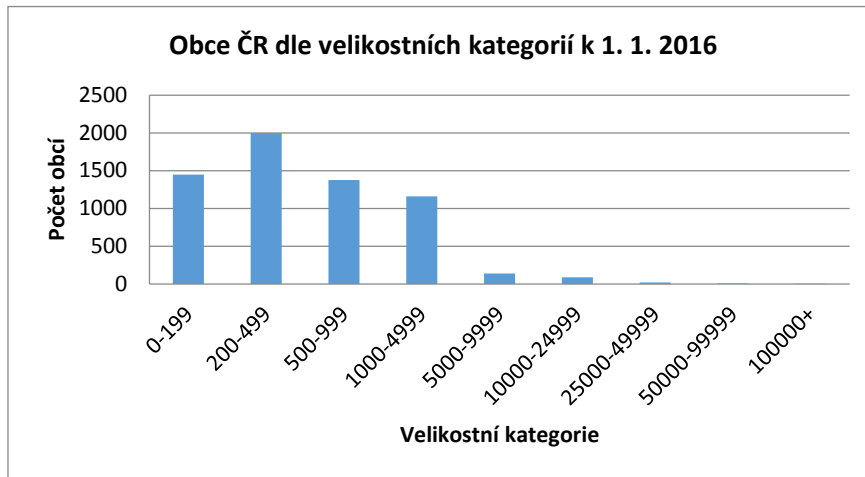
¹ Za velkoměsto je považováno město s nejméně 100 000 obyvateli.

² Při zohlednění dopadu poválečného odsunu obyvatel, který významně zasáhl do sídelní struktury českého příhraničí.

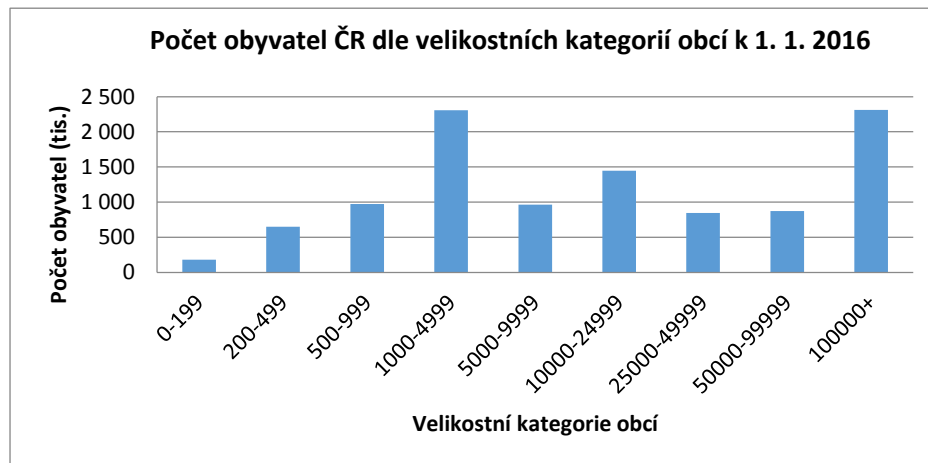
³ Zdroj: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2016 (ČSÚ 2016)

⁴ Zdroj: Malý lexikon obcí České republiky – 2016 (ČSÚ 2016)

⁵ Zdroj: www.czso.cz

Zdroj: ČSÚ 2016

Zdroj: ČSÚ 2016

Českou republiku lze ve srovnání s většinou zemí EU charakterizovat nižší mírou koncentrace obyvatel do velkoměst. Vymezení metropolitních oblastí ČR se liší s ohledem na dokument, ze kterého se vychází. Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 definuje čtyři metropolitní oblasti:

- Pražskou,
- Brněnskou,
- Ostravskou,
- a Plzeňskou.

K těmto z hlediska koncentrace obyvatel a některých společných problémů řadí i dvě aglomerace:

- Ústecko-Chomutovskou
- a Hradecko-Pardubickou.

Dále definuje sídelní aglomerace, kterými jsou ostatní krajská města – České Budějovice, Jihlava, Karlovy Vary, Liberec, Olomouc a Zlín.

V Politice územního rozvoje ČR, ve znění Aktualizace č. 1 (PÚR) jsou vymezeny pouze 3 metropolitní rozvojové oblasti (Praha, Brno a Ostrava) a 9 rozvojových oblastí (Plzeň, Ústí nad Labem, Hradec Králové - Pardubice, České Budějovice, Jihlava, Karlovy Vary, Liberec, Olomouc, Zlín). PÚR vymezuje rovněž rozvojové osy mezinárodního a republikového významu (celkem 13). Vymezení je provedeno s vazbou na významné dopravní cesty. Z hlediska regionálního rozvoje lze rozvojové osy charakterizovat jako směry, kterými se šíří socioekonomický růst z pólů rozvoje do okolí, i když v některých případech se jedná spíše o dopravní vazby, než skutečné koridory osídlení.

3 Urbánní trendy

3.1 Urbanizace

Klasická urbanizace s masivním přílivem lidí do měst u nás probíhala již na přelomu 19. a 20. století. Do poloviny 90. let minulého století se ve všech krajích významně zvýšil podíl obyvatelstva žijícího ve městech; nejrychlejší růst zaznamenala okresní města, resp. města nad 10 tis. obyvatel. Města přitom rostla jak vlastním přirozeným přírůstkem, tak pokračující migrací z venkova a administrativním připojováním původně venkovských obcí. Naopak podíl venkovského obyvatelstva se trvale snižoval, rychle pokračovalo především vylidňování nejmenších sídel.

3.2 Suburbanizace

Po roce 1990 lze zaznamenat ve vývoji osídlení České republiky trend suburbanizace, tedy přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí. Ta byla způsobena především touhou obyvatel velkých měst přestěhovat se do zdravějšího a volnějšího prostředí a zároveň si zachovat kontakt na městské pracovní příležitosti a městské služby. Dalším důvodem je také snaha obyvatel zajistit si levnější bydlení. Suburbanizace s sebou přinesla především oživení rozvoje v malých příměstských obcích, příliv mladších a vzdělanějších obyvatel a v případě většího populačního růstu i vyšší daňové příjmy obce, nežádka ovšem za cenu lokálního zhoršení stavu životního prostředí, nedostatečné občanské vybavenosti a dopravních problémů. To vede mimo jiné k nedostatku finančních prostředků na zajištění rozvoje a provozu obce.

Migračně nejatraktivnějšími se staly menší a střední obce (500 - 5 000 obyvatel), a to především v zázemí velkých měst. V případě dlouhodobého úbytku počtu obyvatel jádrového města, případně jeho zázemí, hovoříme i o tzv. zmenšujících se (smršťujících se) městech. V České republice se to týká 111 měst.⁶

Nekoordinovaný a živelný suburbánní rozvoj bez respektování zásad správného nakládání s prostředím (krajinou) představuje urban sprawl („sídelní kaše“)⁷. Pro urban sprawl je typický rozvoj izolovaných ostrůvků s rezidenční nebo komerční funkcí bez návaznosti na technickou, dopravní nebo sociální infrastrukturu a se závažnými dopady na fyzické i sociální prostředí metropolitních regionů.

K negativním důsledkům suburbanizace patří:

- nepropojenost území,
- zvyšující se požadavky na dopravní obslužnost a infrastrukturu v nových lokalitách – neexistence chodníků a místních komunikací, zvyšující se nároky na např. dojezdový čas pro IZS,
- problém se svozem komunálního odpadu,
- zavedení a správa technické, soc. a dopravní infrastruktury,
- zvyšující se závislost na dopravě (zejména automobilové),
- nebezpečí, že v zastavěných územích a v centrech měst se nebude dostávat veřejných prostředků a soukromého kapitálu na obnovu existující zástavby, či existující nedostatečně využitá infrastruktury,
- nebezpečí, že městská sídliště se postupem času stanou ghettý se zvýšenou kriminalitou a s vybydleným a poloprázdným bytovým fondem,

⁶ Zdroj: Metodika identifikace příčin procesu zmenšování obcí a měst (GaREP, 2015)

⁷ Zdroj: Slovník územního rozvoje, www.uur.cz

- škody na životním prostředí, které mají dopad rovněž na kvalitu života lidí, kteří žijí ve městech nebo v jejich zázemí – dochází k záborům zemědělské půdy, fragmentaci a snižování migrační prostupnosti krajiny, obyvatelstvo je zatěžováno negativními jevy, jako jsou hluk, znečištění ovzduší a neprostupnost krajiny,
- životní prostředí tzv. satelitních obcí a městeček není kvalitní, a to i z důvodu pohlcení průmyslových či podnikatelských objektů, které se původně nacházely mimo obytné zóny, touto novou obytnou zástavbou,
- dalším problematickým jevem suburbánního rozvoje je zastavování geologicky či hydrologicky nevhodných území - obojí vede ke konfliktním situacím kvůli nevyhovujícímu životnímu prostředí obyvatel nebo kvůli zvýšenému výskytu přírodních kalamit (sesuvy, záplavy apod.) a z toho vyplývajících škod,
- zvyšující se požadavky na občanskou vybavenost (obchod, MŠ, ZŠ, kulturní a sportovní zařízení, ...).

Uvedené důsledky jsou projevem trvale neudržitelné územní expanze měst do krajiny, charakteristické budováním nákupních center, skladových a jiných obslužných areálů v suburbánní oblasti měst. Specifické problémy pak přináší masová výstavba rodinných domů bez odpovídající vybavenosti a obslužnosti veřejnou dopravou tzv. satelitů. Přesunem řady městských funkcí za administrativní hranici města také dochází k nesouladu administrativního a funkčního vymezení města a s tím související nemožnosti ovlivňovat územní rozvoj města bezprostředně za jeho správními hranicemi. Značná část intenzivních ekonomických a společenských vazeb se odehrává na regionální úrovni v prostoru městské aglomerace, zahrnující jádrové území města a jeho zázemí. V případě suburbanizace je nutné upozornit na skutečnost, že mezi počtem trvale bydlících obyvatel a reálně v suburbii žijících osob jsou rozdíly, které mají vliv na financování těchto obcí dle rozpočtového určení daní. (Tento fenomén je typický také pro velká města).

3.3 Reurbanizace

V souvislosti s dynamikou vývoje měst je třeba rovněž připomenout proces reurbanizace. Jedná se o proces, při kterém dochází k opětovnému osídlování centrálních zón měst a metropolitních regionů, a který bude v blízké budoucnosti relevantní i pro ČR.

V jeho rámci je hledáno nové funkční využití opuštěných či nevyužívaných objektů (budov, průmyslových objektů, bývalých továren, brownfieldů atp.), jakož i rozsáhlých ploch či souvislého území, což je nespornou výhodou tohoto procesu z pohledu rozvoje města ve smyslu snahy o jeho kompaktnost. K reurbanizaci přispívají změny životního stylu obyvatel a soudobé trendy v oblastech bydlení, práce a trávení volného času.

Vědecké přístupy (např. Leo van den Berg a kol.) spojují koncept reurbanizace především se snahou politické reprezentace o znovuoživení center velkých měst. Aktivní revitalizace jakožto specifická součást procesu reurbanizace je pak základní formou ochrany kulturního dědictví města.

4 Význam měst v soustavě osídlení

Města jsou považována za základní stavební prvky prosperity a póly rozvoje. Jejich význam je výsledkem společného působení několika faktorů. Mezi ty patří především následující:

- počet obyvatel, a s tím spojený lidský kapitál,
- finanční prostředky,
- diverzifikovaná struktura ekonomiky,
- zastoupení odvětví schopných generovat růst i v okolí,
- akumulace inovací,
- vliv na konkurenceschopnost,
- větší produktivita práce (při větší míře urbanizace má země vyšší HDP při nezměněné velikosti populace),
- komunikační propojení,
- zapojení do ekonomiky založené na znalostech a další.

V podmínkách České republiky existuje výrazné významové odlišení hlavních center osídlení od ostatních měst. Metropolitní oblasti a aglomerace v sobě koncentrují funkce nejvyššího řádu (administrativa, finanční sektor, věda a výzkum, vysoké školství, infrastruktura, manažerské struktury). Velká a střední města pak plní funkci hierarchicky vyšších (makroregionálních) center osídlení, jejichž infrastruktura slouží nejen pro potřeby vlastních obyvatel, ale i pro obyvatele venkovských regionů. Jsou zároveň stanovištěm dále specializačně rozšířené občanské vybavenosti a odvětvově široké nabídky pracovních příležitostí.

Ve venkovských oblastech hrají významnou úlohu při stabilizaci sídelní struktury střední a malá města, která zde plní do značné míry pracovní a obslužné funkce pro své blízké okolí. Jejich význam pro venkovský region ještě roste s vyšší vzdáleností od center vyššího řádu či metropolitních regionů. Základní podmínkou plnění stabilizujících funkcí měst ve venkovském prostoru je kvalitní dopravní napojení obcí. Existence, množství a struktura subjektů nabízejících zaměstnání a poskytujících služby ve městech společně s jejich dostupností pro obyvatele zázemí jsou zásadní pro fungování venkovského prostoru a určují životní úroveň a kvalitu života na venkově. Jednou z nejučinnějších cest stabilizace (udržení obyvatelstva na venkově) a rozvoje venkova je právě posílení obslužné a dostupné funkce měst, která ve venkovském prostoru mohou působit jako póly růstu mikroregionálního či regionálního významu. Zároveň s tím je nezbytné posílit veřejnou dopravu, aby nedošlo k nárůstu individuální automobilové dopravy. Spolu s venkovskými sídly pak mají zásadní význam pro usměrňování udržitelného rozvoje kulturní krajiny a udržení krajinného rázu⁸.

Historickým vývojem se tak v sídelní síti České republiky utvořila charakteristická skupina sídel (obcí), která plní funkci mikroregionálních středisek. Počtem obyvatel větší a ekonomickou základnou silnější mikroregionální střediska nabízejí rozsáhlejší nabídku pracovních příležitostí, která vyvolává pravidelnou denní dojížděku za prací. V silných mikroregionálních střediscích je dále rozšířeno spektrum služeb, objevují se specializovanější maloobchodní jednotky, restaurace a bary, různé řemeslné služby, základní školu doplňují i střední školy a učiliště, zdravotní služby mohou nabídnout lékaře-specialisty, pokud v obci neexistuje přímo nemocnice. Takovýchto silnějších mikroregionálních středisek existuje v České republice okolo 200. V současné době se jejich síť poměrně dobře shoduje s obcemi s rozšířenou působností (ORP). Kromě nich existuje v České republice také přibližně 1 000 menších mikroregionálních středisek, která jsou centry základní občanské vybavenosti.

⁸ Podrobněji viz Evropská úmluva o krajině, Rada Evropy 2000.

5 Některé problémy dalšího rozvoje měst

Při plnění svých funkcí se města potýkají s celou řadou specifických problémů. Jejich příčiny jsou velmi často vzájemně propojeny a souvisí i se změnami životního stylu. Níže uvedený výčet problémů představuje ty, které jsou společné pro většinu měst. Jedná se o kvalifikovaný odhad založený na výsledcích jednání expertní pracovní skupiny.

Demografická, ekonomická a sociální oblast

- negativní migrační saldo – vylidňování měst za jejich administrativní hranice,
- stárnutí populace – vysoký nárůst počtu seniorů,
- nízká ekonomická úroveň obyvatel,
- omezená prostorová mobilita pracovní síly,
- vzdělanostní úroveň obyvatelstva – nedostatek absolventů středních škol, zejména v technických a učňovských oborech,
- nedostatečná vazba mezi základním a středoškolským vzdělávacím systémem a trhem práce,
- nedostatečná kapacita předškolních a školních zařízení,
- zastaralé či nevyhovující vybavení škol k potřebám kvalitní výuky,
- nízký inovační potenciál související s nedostatečným propojením vědy, výzkumu a inovací s praxí,
- nízká podnikatelská aktivita a ochota podnikat,
- omezená konkurenceschopnost související s negativními lokalizačními faktory a nízkou kvalitou lidských zdrojů,
- zvyšující se počet sociálně vyloučených lokalit a obyvatel v nich žijících,
- růst sociální exkluze a nestability území,
- koncentrace sociálně-patologických jevů,
- nerovnoměrné územní rozmístění a dostupnost sociálních služeb,
- nedostatečná nabídka cenově dostupného bydlení – sociální byty, startovací byty,
- nedostatek kapacit pro poskytování sociálních služeb a pro sladování rodinného a pracovního života.

Doprava a technická infrastruktura

- nadměrná dopravní zátěž, a s ní spojené negativní jevy (emise, prašnost, hluk, snížená bezpečnost dopravního provozu),
- rostoucí podíl individuální automobilové dopravy na úkor hromadné dopravy,
- nevyhovující trasování a kapacita vybraných silnic, množství bodových závad, špatný technický stav silnic a komunikací,
- problémy s parkováním řešením dopravy v klidu,
- nedostatečná kapacita P+R systémů,
- nedostatečná integrace veřejné dopravy a dalších druhů dopravy,
- absence jednotných přestupních uzlů železniční, autobusové a městské hromadné dopravy,
- i přes zlepšení zastaralý, ekonomicky a ekologicky nešetrný vozový park městské hromadné dopravy,
- zpožděný rozvoj elektromobility,
- nedostatky v řízení a bezpečnosti dopravy,
- nedostatečná vazba pěší a cyklistické dopravy na další druhy dopravy,
- nedostatečná a územně nepropojená síť cyklostezek a cyklotras,
- snížená dostupnost služeb pro obyvatele žijící mimo centrum města,
- nevyužitý potenciál železniční dopravy ve vnitřní dopravní obsluze města,

- nedostatečná vzájemná konektivita krajských měst prostřednictvím kapacitních dopravních cest (silničních i železničních),
- nedostatečná přepravní kapacita koridorových a příměstských železničních tratí,
- zastaralá a nedostatečně využívaná soustava centrálního zásobování tepelnou energií, zastaralá vodovodní a kanalizační síť.

Životní prostředí

- nevyhovující kvalita ovzduší (prašnost, emise),
- nepříznivý vliv hluku, plynulosti dopravy, zvýšená míra světelného znečištění apod.,
- nedostatek zelených a zasakovacích ploch,
- nedostatečná připravenost a adaptace na negativní dopady změny klimatu (např. povodně, městský tepelný ostrov),
- nadměrná a neefektivní spotřeba energie a zdrojů,
- neefektivní odpadové hospodářství,
- zábor zemědělské půdy pro bytovou a podnikatelskou výstavbu.

Veřejný prostor

- nedostatečné využití funkčních ploch v aglomeraci a nízká kvalita veřejného prostoru na předměstích a na sídlištích,
- nedostatečné budování zelené infrastruktury,
- nevyhovující stav městské zástavby včetně nedostatečného využívání brownfields,
- špatný technický stav památkových objektů a jejich nedořešené využití,
- neefektivně využívaný rekreační potenciál měst,
- nekoordinovaná výstavba obchodních center na okraji měst a vylidňování jádrových částí měst.

Veřejná správa

- spolupráce měst s obcemi v rámci procesu suburbanizace, především komunikace měst s vnějším prostorem,
- nedostatečně prediktivní plánování a dlouhodobé strategické řízení obcí a měst,
- neexistence nástrojů ekonomického plánování.

6 Uplatňované nástroje urbání politiky v ČR

6.1 Legislativní rámec podpory

Podpora regionálního rozvoje, která v sobě zahrnuje také podporu urbanizovaných území, je zakotvena především v zákoně č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů. Jsou zde stanoveny obecné podmínky pro poskytování podpory regionálnímu rozvoji s cílem zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí, přispět ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu pro zvýšení hospodářské a sociální úrovně jednotlivých regionů. Oblasti (věcné zaměření) podpory regionálního rozvoje pak podrobněji vymezuje Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020.

Dále Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky ve spolupráci s ostatními dotčenými ústředními správními úřady a kraji (§ 4 cit. zákona) vymezuje státem podporované regiony, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na dynamický a vyvážený rozvoj České republiky, zvyšování hospodářské a sociální úrovně územních samosprávných celků a udržování jejich hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Vymezení státem podporovaných regionů je prováděno usneseními vlády, aktuálně je platné usnesení vlády České republiky ze dne 15. května 2013 č. 344, které definuje hospodářsky problémové regiony.

6.2 Národní dokument k územní dimenzi

Národní dokument k územní dimenzi (dále též NDÚD) se zaměřuje na koordinaci intervencí na národní a regionální úrovni s cílem zajistit prostřednictvím programů Evropských strukturálních a investičních fondů (dále „ESI fondy“) cílenou podporu vyváženého rozvoje území. Obsahem dokumentu je identifikace územních předmětů relevantních programů ESI fondů. Takto vymezená územní dimenze v rámci programů ESI fondů představuje podklad pro diskuzi relevantních resortů a územních partnerů vedoucí k vyčlenění odpovídajícího objemu prostředků a vytvoření vhodných nástrojů na její realizaci v programovém období EU 2014 – 2020. V rámci tohoto dokumentu byly analyzovány relevantní operační programy (dále též „OP“) v rámci Cíle 1 regionální politiky EU Investice pro růst a zaměstnanost, a to: Integrovaný regionální operační program, Operační program Doprava, Operační program Životní prostředí, Operační program Zaměstnanost, Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání, Operační program Praha – pól růstu. Analyzován byl rovněž Program rozvoje venkova. Nebyly analyzovány operační programy spadající pod Cíl 2 Evropská územní spolupráce, mající z logiky věci územní dimenzi ve všech svých specifických cílech. Na základě provedených analýz byly stanoveny mechanismy realizace územní dimenze, tj. způsob, jakým bude zajištěna koncentrace intervencí OP a PRV do daného specifického typu území⁹, přičemž pro rozvoj měst a jejich zázemí je v ČR doporučeno využití integrovaných nástrojů, tj. ITI nebo IPRÚ, kterým je s ohledem na význam těchto nástrojů věnována následující kapitola.

6.3 Integrované nástroje

Mezi jednotlivými městy existují značné rozdíly v oblasti hospodářské a sociální perspektivy. Rozvoj měst tak představuje komplexní proces a řešení těchto problémů vyžaduje dlouhodobou vizi budoucnosti a využívání adekvátních plánovacích nástrojů. Evropská politika soudržnosti proto v posledních letech požaduje širší uplatňování a využívání integrovaných přístupů v politice rozvoje

⁹ Zdroj: Národní dokument k územní dimenzi, 2015

měst. V programovém období EU 2007 – 2013 se nástrojem takového přístupu staly „Integrované plány rozvoje měst“.

V programovém období EU 2014 – 2020 jsou specifickými nástroji pro podporu rozvoje metropolitních oblastí a územních aglomerací tzv. integrované nástroje – pro urbánní prostor jsou to v případě ČR integrované územní investice (ITI) a integrované plány rozvoje území (IPRÚ).

Integrované územní investice jsou v České republice v souladu s čl. 36 obecného nařízení a na základě jejich vymezení ve SRR využity v největších metropolitních oblastech celostátního významu. Jádry metropolitních oblastí (území s koncentrací nad 300 tis. obyvatel) jsou největší města v České republice (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň), včetně jejich funkčního zázemí. Z hlediska koncentrace obyvatelstva jsou určitou částí společných problémů k těmto centrům přiřazeny i oblasti Ústecko-Chomutovské, Olomoucké a Hradecko-Pardubické aglomerace. ITI jsou realizovány na základě schválených integrovaných strategií vypracovaných na bázi partnerského přístupu v území. Integrované územní investice jsou zaměřeny převážně na realizaci větších strategických projektů, které mají významný dopad pro řešená území; podpořeny budou i menší projekty, které větší projekty vhodně doplní pro dosažení žádoucích synergických efektů. Prostřednictvím ITI se ČR zavázala splnit požadavek alokace minimálně 5 % prostředků z Evropského fondu pro regionální rozvoj EFRR na udržitelný městský rozvoj.

Určité specifikum k realizaci udržitelného rozvoje měst v podmínkách ČR představují tzv. Integrované plány rozvoje území (IPRÚ). Ty se realizují v Českých Budějovicích, Jihlavě, Karlových Varech, Liberci, Mladé Boleslavi a Zlíně a funkčním zázemí těchto měst. IPRÚ jsou rovněž realizovány na základě integrovaných strategií.

Ze zdrojů EU je také spolufinancována podpora komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD) prostřednictvím vícezdrojového financování. Nástroj je využíván místními akčními skupinami a je uskutečňován na základě integrovaných a víceodvětvových strategií místního rozvoje. Rozvoj je koncipován s ohledem na místní potřeby. Tento přístup je využit ve venkovském území, konkrétně v území MAS tvořeném správními územími obcí s méně než 25 000 obyvateli, takže zahrnuje spíše menší města.

Koordinace mezi fondy v případě integrovaných nástrojů je zajištěna prostřednictvím Národní stálé konference, kde urbánní integrované nástroje disponují vlastní komorou. Na regionální úrovni byly zřízeny regionální stálé konference, jejichž úkolem je propojení jednotlivých aktérů v území a definování priorit v území pro územně zacílené výzvy ESI fondů i národní dotační tituly.

6.4 Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám

Příkladem integrovaného přístupu k rozvoji území je koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL). Je realizován v územích se sociálně vyloučenými lokalitami v rámci KPSVL zaštiťuje Agentura pro sociální začleňování v 70 lokalitách podporu spolupráce lokálních aktérů, vznik strategických plánů sociálního začleňování a následnou koordinaci intervencí ze třech operačních programů ESI fondů (OPZ, OP VVV, IROP).

7 Urbánní politika na mezinárodní úrovni

7.1 Rozvoj politiky Evropské unie

Evropská unie i členské státy si jsou vědomy, že města a městské aglomerace hrají rozhodující roli v ekonomickém, sociálním a environmentálním rozvoji. Evropa jako taková proto hledá jednotný model, který by efektivně řešil problematiku urbánní politiky na celoevropské úrovni. Zkušenosti různých evropských zemí z oblasti městské politiky za posledních deset let umožnily vytvoření souboru obecných principů, které jsou základem úspěšných politik městského rozvoje. S ohledem na velmi různorodou geografickou situaci a institucionální, legislativní a správní kulturu jednotlivých členských států jsou jednotlivá doporučení v příslušných dokumentech chápána jako „otevřený“ soubor a rámec možností, které je třeba implementovat na úrovni členských států.

Přijaté dokumenty představují ve své posloupnosti společný krok členských států Evropské unie k formování politiky urbánního rozvoje směřující k úzké koordinaci s rozvojem soustavy osídlení, s politikou územní soudržnosti a politikou regionálního rozvoje.

7.2 Rámec rozvoje měst v EU od roku 1992 do současnosti

Po podpisu Smlouvy o Evropské unii v Maastrichtu v roce 1992, vznikl na podporu infrastruktury a životního prostředí nejméně vyspělých regionů Kohezní fond.

V roce 1994 Evropská komise vytvořila první oficiální program URBAN, který sloužil k podpoře problematických čtvrtí evropských měst. Projekty byly vybírány členskými státy a Generálním ředitelstvím pro regionální politiku. Financované byly z Evropského fondu regionálního rozvoje (ERDF) a z Evropského sociálního fondu (ESF).

Sérii urbánních aktivit předsednictví zahájila Velká Británie v první polovině roku 1998. Následně se konalo první evropské urbánní fórum za účasti 700 politiků, zástupců měst, expertů a nevládních organizací z členských států EU. Prezentoval se zde Akční plán Komise pro udržitelný rozvoj měst.

Prvním dokumentem zabývajícím se úlohou měst a městských aglomerací v udržitelném rozvoji území byl dokument Evropské perspektivy územního rozvoje (ESDP), který byl přijat v Postupimí v květnu 1999 ministry členských zemí Evropské unie zodpovědných za územní plánování a regionální rozvoj. Cílem dokumentu je napomoci integraci a územní koordinaci společného evropského prostoru.

Podle ESDP by měl územní rozvoj zacílit na tři základní cíle evropské politiky:

- ekonomická a sociální soudržnost,
- zachování a spravování přírodních zdrojů a kulturního dědictví,
- vyváženější soutěživost evropského území.

Na ESDP navázala Nová Athénská Charta přijatá na zasedání Evropské Rady Urbanistů (ECTP) v Athénách v roce 1998. Charta je výsledkem práce mezinárodní komise urbanistů, kteří na návrhu pracovali od roku 1995. V roce 2003 byla Athénská Charta na zasedání ECTP v Lisabonu rozšířena o Vizi pro města ve 21. století a tam také schválena. V roce 2012 byl k chartě doplněn tzv. Istanbulský dodatek a v roce 2013 schválila ECTP v Barceloně tzv. Chartu evropského plánování, která sloučila Novou Athénskou chartu a Istanbulský dodatek. Vize je rozdělena do několika kapitol reflektující výzvy 21. století, např. ekonomické, sociální, environmentální a urbanistické propojení souvislostí rozvoje měst a zabývá se směry a trendy rozvoje měst v budoucnosti.

V druhé polovině roku 2000 během francouzského předsednictví v Radě byl ministry přijat první víceletý program tzv. Akční program z Lille. Cílem zprávy bylo dát členským zemím, Komisi a městům

hmatatelnou formu, jak uchopit cíle urbání politiky definované na evropské úrovni, které jsou zároveň výzvami, se kterými se města budou setkávat.

Akční program z Lille obsahuje soubor devíti priorit:

- větší angažovanost (role) měst v územním plánování,
- nový přístup urbáních politik jak na národní úrovni, tak na úrovni Společenství,
- zvýšení participace občanů,
- větší pozornost sociální a etnické segregaci,
- podpora integrovaného a vyváženého rozvoje měst,
- podpora partnerství veřejného a soukromého sektoru,
- rozšiřování nejlepších zkušeností/příkladů a vytváření sítí (networking),
- podpora moderních technologií v řízení měst,
- prohlubování znalosti propojených jevů ve městech na základě dalších analýz městských území.

Na iniciativu URBAN, z r. 1994, navázal v roce 2000 program URBAN II, což přispělo k závazku Akčního programu z Lille, a tím se od roku 2002 začala rozvíjet i Síť URBACT. Síť URBACT podporuje výměnu zkušeností mezi evropskými městy a dále uplatnění a šíření znalostí ve všech oblastech spojených s udržitelným rozvojem měst. Operační program URBACT III v programovém období 2014 – 2020 otevírá možnost všem městům posílit kvalitu strategického řízení, podporuje výměnu zkušeností mezi evropskými městy a dále uplatnění a šíření znalostí ve všech oblastech spojených s udržitelným rozvojem měst. OP URBACT III předcházela URBACT II (2008 – 2013), který fungoval na stejné bázi.

V roce 2000 navazovalo dánské předsednictví, kde ministři schválili Kodaňskou chartu. Stanovili v ní pět základních principů:

- integrovaný, koordinovaný přístup k řešení konfliktů v území,
- princip partnerství,
- podpora diverzity kultur a lokální identity,
- posílení participace obyvatel,
- zvýšení dostupnosti dopravy, zaměstnání, bydlení, vzdělání, služeb.

K dalšímu posunu došlo v druhé polovině roku 2004, kdy byl při nizozemském předsednictví ministry pro územní plánování a regionální rozvoj schválen dokument Urban Acquis. Prioritami se stala hospodářská konkurenceschopnost, sociální soudržnost a kvalita životního prostředí města. Jednotlivé priority musí být vzájemně vyvážené, města by měla mít svoji kulturní identitu a být vhodnými místy k životu, který si jejich obyvatelé zvolili.

Všechny dosavadní snahy podpory rozvoje městského prostředí měla podpořit znalostní síť EUKN, která byla založena za účelem výměny zkušeností mezi městy prostřednictvím společného internetového portálu. Dodnes poskytuje svým členům příklady dobré praxe v oblasti udržitelného městského rozvoje, přičemž její účastníci jsou členské státy včetně ČR.

V druhé polovině roku 2005 byla přijata Bristolská dohoda. Mimo to, že urbání politika byla poprvé odlišně vnímána na evropské úrovni, bylo navíc definováno osm charakteristik udržitelného sídla:

- aktivní, komplexní a bezpečné,
- dobře řízené,
- s dobrým spojením,
- s dobrými službami,
- citlivé k životnímu prostředí,
- prosperující,
- dobře projektované a vybudované,

- spravedlivé ke všem.

Objevily se také nové iniciativy JASPERS, JEREMIE, JASMINE a JESSICA. Navíc se poprvé zapojily země Norsko a Švýcarsko, které jsou součástí Evropského hospodářského prostoru (EHP).

Na začátku programového období 2007 – 2013 se k problematice urbánního rozvoje postavilo aktivně Německo. Proběhlo neformální zasedání v Lipsku 24. a 25. května 2007, kde ministři pro urbánní politiku schválili Lipskou chartu o udržitelných evropských městech. Mimo jiné zde přijali závazek uplatnit princip integrovaného rozvoje měst a na národní úrovni vytvořit odpovídající věcný a správní rámec pro jeho implementaci.

V srpnu v roce 2009 Česká republika vypracovala Hodnotící zprávu o implementaci Lipské charty o udržitelných evropských městech. Dokument shrnuje dosavadní poznatky o způsobech implementace věcných priorit Lipské charty v členských zemích EU a kandidátských státech, napomoci šíření a sdílení příkladů dobré praxe, spojených s udržitelným rozvojem měst.

Na zasedání Lipské charty byla rovněž schválena Územní agenda Evropské unie. Ve svých základních postulátech vychází z dřívějších dokumentů k dané tématice, zejména pak staví na dokumentu Evropské komise z r. 1999 zaměřeném na Evropskou perspektivu územního rozvoje.

Prioritami územního rozvoje se staly:

- posílení polycentrického rozvoje a inovací prostřednictvím vytváření sítí městských regionů a měst,
- vytváření partnerství venkovských a městských oblastí,
- podpora regionálních seskupení pro posílení hospodářské soutěže,
- posílení a rozšíření transevropských sítí,
- podpora transevropského řízení rizik včetně dopadů způsobených změnami klimatu,
- posílení ekologických struktur a kulturních zdrojů.

Na předcházející snahu o aktivní prosazení priorit Lipské charty do politické praxe navázalo svými aktivitami francouzské předsednictví, na jehož závěr byla v Marseille 25. listopadu 2008 schválena Marseillská deklarace. Ve svých závěrech shrnulo tři hlavní okruhy problémů:

- byla podpořena implementace Lipské charty a její integrace do problematiky územní soudržnosti,
- rozvoj měst musí zohledňovat probíhající klimatické změny,
- nutnost využití politiky soudržnosti při podpoře integrovaného rozvoje měst.

K urbánní agendě se přihlásilo v roce 2010 i Španělsko. Během předsednictví v radě byla 22. června 2010 podepsaná tzv. Toledská deklarace. V této deklaraci je zdůrazněna potřeba pro vytvoření společné evropské urbánní agendy. Ministři doporučili propojit po sobě jdoucí předsednictví a podporovat agendu nejen v rámci politiky soudržnosti, ale propojit i územní problematiku.

Dne 30. května 2016 se v Amsterdamu na pozvání nizozemského předsednictví Rady Evropské unie konalo neformální zasedání ministrů členských zemí EU odpovědných za městské záležitosti. Při této příležitosti byl podepsán Amsterodamský pakt o Městské agendě pro EU. Ministři zde konstatovali, že cílem Městské agendy pro EU je využít plný potenciál a příspěvek městských oblastí k dosahování cílů Unie a souvisejících vnitrostátních priorit, a to za plného respektování zásad subsidiarity a proporcionality a příslušnosti pravomocí.

7.2.1 Územní agenda Evropské unie 2020

Účelem Územní agendy EU je vytvoření strategického a akčního rámce územního rozvoje Evropy. Vychází mimo jiné z informací vzešlých z projektů, např. z programu ESPON a Interreg, a má vazbu na národní koncepci územního rozvoje. V rámci této agendy se hovoří o tzv. územní soudržnosti, která je Evropskou unií chápána jako třetí dimenze politiky soudržnosti a má sloužit pro lepší zacílení intervencí politiky soudržnosti, coby průřezové rozvojové politiky EU. Cílem je tedy více zohlednit územní aspekty i dalších evropských oborových politik včetně vazeb na lisabonské a göteborgské cíle.

Dokument představuje strategický rámec pro vymezení priorit územního rozvoje EU v budoucím programovém období 2014+. Dokument byl schválen dne 19. května 2011 v Gödöllő.

Priority rozvoje Evropské unie:

- podpora polycentrického a vyváženého územního rozvoje,
- podpora integrovaného rozvoje ve městech a venkovských a specifických oblastech,
- územní integrace v přeshraničních a nadnárodních funkčních regionech,
- zajištění globální konkurenceschopnosti regionů na základě silné místní ekonomiky,
- zlepšení územního propojení pro jednotlivce, komunity a podniky,
- správa a propojení ekologických, krajinných a kulturních hodnot regionů.

7.2.2 Městská agenda pro EU

Jádrem Městské agendy pro EU je rozvoj partnerství, která se týkají 12 tematických oblastí. Jako první byla na přelomu roku 2015 a 2016 odstartována čtyři pilotní partnerství:

1. začleňování migrantů a uprchlíků,
2. kvalita ovzduší,
3. městská chudoba,
4. bydlení.

Od 1. ledna 2017 byla zahájena další čtyři partnerství:

1. oběhové hospodářství,
2. digitální transformace,
3. městská mobilita,
4. pracovní příležitosti a dovednosti v místní ekonomice.

Přibližně od poloviny roku 2017 jsou realizována zbylá partnerství:

1. adaptace na změnu klimatu (včetně řešení pomocí zelené infrastruktury),
2. energetická transformace,
3. udržitelné využívání území a řešení na základě přírodních principů,
4. inovativní a odpovědné zadávání veřejných zakázek.

Tato partnerství umožní městům, členským státům, orgánům EU a zúčastněným stranám, jako jsou nevládní organizace a obchodní partneři, na rovnocenné bázi spolupracovat a nacházet společné způsoby zlepšení městských oblastí v Evropské unii.

7.2.3 Začlenění urbánní politiky do politiky soudržnosti EU

Politika soudržnosti pro období 2014 – 2020 je hlavní investiční politikou EU. Cílí na všechny regiony a města v Evropské unii. Jejím cílem je podpora vytváření pracovních míst, konkurenceschopnosti firem, hospodářského růstu, udržitelného rozvoje a zlepšování kvality života občanů.

Investice pomáhají dosahovat cílů mnoha dalších politik EU. Politika soudržnosti doplňuje politiky EU, které se zabývají například vzděláváním, zaměstnaností, energetikou, životním prostředím, jednotným trhem, výzkumem a inovacemi. Především ale poskytuje nezbytný rámec pro investice a strategii pro plnění našich sjednaných cílů v oblasti růstu.

EU usiluje o dosažení pěti konkrétních cílů do roku 2020. Jde o cíle v oblasti zaměstnanosti, inovací, vzdělávání, sociálního začleňování a klimatu/energie. V zájmu splnění těchto cílů a řešení různorodých rozvojových potřeb jednotlivých regionů EU bylo vyčleněno 351,8 miliardy EUR, tedy téměř třetina celkového rozpočtu EU, na politiku soudržnosti pro období 2014 – 2020.

Největší část prostředků se soustředí na méně rozvinuté evropské země a regiony. Cílem těchto investic je pomoci těmto zemím a regionům snižovat ekonomické, sociální a územní nerovnosti, které v EU stále přetrvávají.

7.3 Rámec rozvoje měst v OSN¹⁰

7.3.1 UN–HABITAT: Program OSN pro lidská sídla

Posláním programu UN–Habitat je podpora rozvoje ekonomicky, sociálně a ekologicky udržitelných lidských sídel a dosažení přiměřeného bydlení pro všechny. UN-Habitat vznikl jako agentura OSN v roce 1978 zaměřená na zlepšování životních podmínek ve městech a obcích po celém světě. Její vznik byl spojen s První celosvětovou konferencí OSN o bydlení a rozvoji měst HABITAT, která se konala v kanadském Vancouveru v roce 1976. Druhá celosvětová konference OSN o bydlení a rozvoji měst HABITAT II se konala v Istanbulu v roce 1996. A zatím poslední Třetí celosvětová konference OSN HABITAT III o bydlení a udržitelném rozvoji měst se konala v říjnu 2016 v Ekvádoru, v hlavním městě Quito. Sídlo UN-Habitat je v Nairobi.

Jednou z klíčových aktivit UN–Habitat je přispívat k naplňování dokumentů přijatých členskými státy OSN; zejména Nové agendy pro města, schválené konferencí Habitat III, a Agendy 2030, obsahující cíle udržitelného rozvoje, z nichž cíl 11 se týká měst a bydlení.

7.3.2 HABITAT III

Třetí celosvětová konference OSN HABITAT III o bydlení a udržitelném rozvoji měst se konala ve dnech 17. – 20. října 2016. Výsledný dokument – Nová agenda pro města – obsahuje vize a závazky v oblasti bydlení a rozvoje měst na příštích 20 let. Úspěšné působení ČR, její významný příspěvek k vyjednání Nové agendy pro města a k přípravě a průběhu konference „Habitat III“, byly základem zvolení ČR do Řídící rady UN-Habitat v prosinci 2016, během zasedání Hospodářské a sociální rady OSN v New Yorku. Jako nový člen Rady naváže ČR na svou dosavadní aktivní mezinárodní roli v oblasti bydlení a rozvoje měst tím, že se bude podílet na koordinaci a hodnocení plnění Nové agendy pro města.

7.3.3 Nová agenda pro města

Nová městská agenda obsahuje základní vizi, kterou by měla města a lidská sídla plnit. V rámci této vize se města zavázala plnit svou společenskou funkci, včetně sociálních a ekologických funkcí půdy,

¹⁰ Zdroj: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Microsites/OP-URBACT-III/Uvodni-strana-cs>; Věra Thea Zoubková, č. 2/2016: Urbanismus a územní rozvoj.

s cílem postupně dosáhnout plného uskutečnění práva na přiměřené bydlení. A to jako součást práva na přiměřenou životní úroveň bez rozdílu pro všechny, všeobecný přístup k bezpečné a cenově dostupné pitné vodě a hygienickým a odpadním zařízením, rovný přístup k veřejným statkům a kvalitním službám v oblastech, jako je zajištění potravin a výživy, zdraví, vzdělání, infrastruktura, mobilita a doprava, energetika, kvalita ovzduší a obživa pro všechny. Plnění schválených závazků má přispět k řešení celosvětových problémů souvisejících s problematikou rychlého růstu měst. Tento rámcový dokument je základem pro to, jak se jednotlivé státy, regiony a města, investoři, partneři i občanská společnost budou zabývat problematikou urbanizace a dostupnosti bydlení v průběhu příštích 20 let.

Dokument klade důraz také na integraci dopravy a plánů mobility do městských a územních plánů, což podporuje rozvoj udržitelných politik městské dopravy a mobility, rozšíření finančních nástrojů a interakce mezi městy a venkovem a připojení k posílení udržitelné dopravy a mobility. V Nové agendě pro města je rovněž uvedeno, jak je důležité zlepšit bezpečnost silničního provozu a integrovat bezpečnostní prvky do udržitelné mobility a dopravního plánování a projektování infrastruktury.

Členské státy OSN se zavázaly k prosazování bezpečného systémového přístupu nazvaného v rámci Dekády OSN akcí pro bezpečnost silničního provozu.

Rok	Předsednictví v Radě EU ^{1*}	Aktivita Rady v oblasti urbánního rozvoje	Programy, konference
1976	Vancouver ^{1*}		HABITAT
1992	Maastricht	Kohezní fond	
1994			Program URBAN
1996	Istanbul ^{1*}		HABITAT II
1998	Athény	Nová Athénská Charta	
2000	Maastricht	Akční program z Lille	
2000			URBAN II
2002			Síť URBACT
2002	Kodaň	Kodaňská charta	
2004	Rotterdam	Urban Aquis	
2005			Síť EUKN
2005	Bristol	Bristolská dohoda	
2007	Lipsko	Lipská charta	
2007	Lipsko	Územní agenda Evropské unie	
2008	Marseille	Marseillská deklaráce	
2010	Toledo	Toledská deklaráce	
2011	Gödöllő	Územní agenda EU	
2013	Barcelona	Istanbulský dodatek	
2014			URBACT III
2016	Amsterdam	Amsterodamský pakt, Městská agenda pro EU	
2016	Quito ^{1*}	Nová agenda pro města	HABITAT III

^{1*} Pozn.: Není součástí předsednictva v Radě EU

8 Rámec urbánní politiky

Zásady urbánní politiky vycházejí jednak z vnějšího rámce daného významem měst pro další rozvoj území Evropské unie a narůstajícími problémy spojenými s jeho udržitelností, jednak ze specifických podmínek a problémů rozvoje měst na národní úrovni.

Potřeba konkurenceschopnosti, udržitelnost rozvoje a další nové globální výzvy staví jednoznačně do popředí principy partnerství, spolupráce a koordinovaných přístupů na všech územních úrovních. Tematicky se jedná především o vlivy způsobené změnami klimatu, problematiku energetické náročnosti, bezpečnosti a udržitelnosti a o hospodárné využívání tenčících se zásob neobnovitelných strategických zdrojů. Již v současné době řeší mnohé části Evropy dopady extrémních vlivů počasí, kvalitu a nedostatek pitné vody, stejně jako kapacitu a zastaralost rozvodných sítí hrozící masivními výpadky. Velkou hrozbou bude i stárnutí populace a problematika sociálního vyloučení, které budou vyvolávat obrovský tlak na veřejné rozpočty a pracovní trh a zároveň rozsáhlá migrace z chudých oblastí světa do zemí Evropské unie. Z těchto důvodů se urbánní problematika stala součástí politiky soudržnosti a z úrovně rady orgánů Evropské unie je vyvíjeno značné koordinační úsilí, které má napomoci k řešení této problematiky v členských zemích.

Mezi prioritní návrhy na řešení uvedených problémů patří především podpora integrovaného, koordinovaného a vyváženého rozvoje měst, zvyšování jejich konkurenceschopnosti založené na znalostech a nových technologiích, stimulaci místní zaměstnanosti, důstojné práci a podpoře sociálního začleňování. Nezbytnou podmínkou dalšího rozvoje měst je dlouhodobé strategické řízení veřejné správy zajišťující dostupnost a kvalitu veřejných služeb a veřejných prostor. Veřejná správa zajišťuje metodickou a koordinační podporu, vytváří strategické zaměření s průmětem na místní úroveň a musí podporovat vytváření platform pro širokou spolupráci všech partnerů, vytváření sítí měst, partnerství měst a venkova a šíření dobrých zkušeností mezi nimi.

Pro budoucí rozvoj je rovněž klíčová ochrana jedinečného evropského přírodního a kulturního dědictví i účinná ochrana životního prostředí, které má významný podíl na kvalitě života.

Také je nutné pamatovat na řešení problémů způsobených demografickými změnami, zejména stárnutím populace, a s tím související větší poptávkou po sociálních službách a jejich zajištění, které souvisí jak s budováním infrastruktury pro tyto občany, tak se zajištěním podmínek pro kvalitní život a uzpůsobení městského prostoru životu starších obyvatel.

Vnitřní rámec Zásad urbánní politiky je dán specifickými podmínkami České republiky a jejím rozvojovým potenciálem. Ten je výrazně ovlivněn charakteristikou osídlení, dopady transformace ekonomiky v devadesátých letech minulého století a reformou veřejné správy a samosprávy. Značný podíl středních a malých měst, řešení vazeb měst na přilehlý venkovský prostor, zlepšování městského prostředí s fyzickou a morální zastaralostí a také nedostatečností infrastruktury, péče o bytový fond, zvládnutí procesů suburbanizace apod., vyžadují koordinaci, spolupráci, využití integrovaných přístupů a nastavení funkčního a efektivního systému sítí, poskytujícího veřejné služby a koordinaci s privátním sektorem.

9 Zásady urbání politiky

Výchozím principem pro tvorbu a aplikaci urbání politiky je udržitelný rozvoj měst zahrnující a integrující hlediska hospodářská, environmentální a sociálně-kulturní. Zmíněný princip udržitelného rozvoje měst se promítá do souboru níže uvedených zásad urbání politiky, které jsou rozčleněny na strategické směry a rozvojové aktivity. Jednotlivé zásady jdou napříč obory, vzájemně se prolínají a doplňují a ve svém celku vytvářejí rámec pro zvyšování kvality života obyvatel našich měst a zvýšení atraktivity měst jako míst vhodných pro život, investování a práci.

Zásady mají napomoci koordinaci stávajících politik ovlivňujících rozvoj měst a městských oblastí, iniciovat zohlednění územního faktoru v těchto politikách a podpořit místní orgány při uplatňování integrovaného přístupu při řízení svých měst. Implementace zásad urbání politiky proto bude založena na společném a koordinovaném postupu na všech úrovních veřejné správy.

9.1 Zásada 1 Strategický a integrovaný přístup k rozvoji měst

Rozvoj měst představuje komplexní proces a řešení problémů vyžaduje dlouhodobou vizi budoucnosti a využívání adekvátních plánovacích nástrojů. Města by proto měla zpracovávat strategické plány rozvoje, které budou provázány s územním plánem a které budou rovnocenně zohledňovat všechny tři dimenze udržitelného rozvoje a ze kterých budou vyplývat jejich strategické rozvojové priority.

Evropská politika soudržnosti v posledních letech požaduje širší uplatňování a využívání integrovaných přístupů v politice rozvoje měst, aktuálně v ČR např. ITI a IPRÚ. Zkušenosti ukazují, že izolované akce, které se snaží řešit místní problém, se velmi často mají účinkem, mohou odsunout řešené negativní jevy do jiné lokality a zároveň způsobit plýtvání veřejnými prostředky. Proto je zapotřebí připravovat a realizovat komplexnější strategické projekty postavené na silné koordinaci konkrétních aktivit resortů, krajů, měst a dalších obcí, mikroregionů a MAS. Sladění zájmů prostřednictvím integrované politiky městského rozvoje tvoří základ konsensu mezi státem, regionem, městy, občany, hospodářskými subjekty a dalšími partnery.

Veřejná správa na všech úrovních by měla připravit a vytvořit prostor, kde různí aktéři mohou společně participovat na strategickém plánování a řízení, diskutovat o využití území i konkrétních stavbách, hledat shodu a kompromis.

Tato diskuse musí vést k praktickým výsledkům, přičemž s ohledem na veřejný zájem musí rozhodnout právě veřejná správa, neboť ta ponese za uskutečňování dohodnutých záměrů největší díl odpovědnosti.

Spojením znalostí a finančních zdrojů je možné lépe využívat nedostatečné prostředky. Veřejné a soukromé investice tak jsou lépe koordinovány. Aby mohlo dojít ke skutečné integraci a koncentraci zdrojů, je nutno podporovat a využívat formy spolupráce veřejného, soukromého i neziskového sektoru a hledat široký okruh možností financování. Soukromé financování bývá často nezbytným „doplňkem“ k veřejným prostředkům.

Strategické směry a rozvojové aktivity:

1. Dokumenty a nástroje strategického rozvoje měst

- uplatňovat integrované strategické dokumenty, programy a plány jako nástroje řízení rozvoje měst a regionů,
- využívat komunitní plánování, místní Agendu 21 a další strategické nástroje udržitelného rozvoje měst (např. Smart Cities),
- využívat metodu LEADER.

2. Koordinace nástrojů a přístupů k rozvoji měst

- nadále uplatňovat širší využívání integrovaných přístupů v politice rozvoje měst, zejména v rámci funkčních územních celků,
- koordinovat a integrovat aktivity se silnými územními dopady realizované jednotlivými ministerstvy a kraji,
- vytvářet metodickou podporu pro strategické řízení měst a regionů,
- zapojit integrované přístupy do stávající struktury městského a územního plánování.

3. Integrovaný přístup k řízení rozvoje území

- uplatňovat nové formy „spravování území“ (princip víceúrovňové správy území – multilevel governance) založené na vzájemném dialogu všech zainteresovaných subjektů a na zapojení občanů při přípravě strategických programových a územních dokumentů a do rozhodování o zásadních otázkách urbánního rozvoje,
- podporovat partnerství a spolupráci v území,
- rozvíjet partnerství měst a venkova,
- průběžně aktualizovat dopady a naplňování integrovaných nástrojů území.

4. Informační a metodická pomoc při rozvoji měst

- podporovat výměnu informací a zkušeností na místní a regionální úrovni,
- podporovat vzdělávání a odbornost orgánů na krajské a municipální úrovni při rozhodování o strategickém řízení rozvoje měst a regionů,
- informovat o uplatňovaných postupech a využívaných nástrojích a rozšiřovat sdílení příkladů dobré praxe, včetně zahraničních,
- podporovat výzkum a jeho následnou aplikaci v oblasti městského plánování, ekonomických principech fungování měst a ekonomických dopadech veřejných politik na města a regiony.

9.2 Zásada 2 Polycentrický rozvoj sídelní soustavy

Jedním z problémů vývoje sídelní struktury je tendence k nadměrné koncentraci rozvojových aktivit do několika velkých urbanizačních center. Účelem podpory polycentrického rozvoje je proto zajistit, aby růst a rozvoj těchto městských oblastí neprobíhal na úkor rozvoje ostatních středně velkých a menších měst.

V polycentrickém systému sídelní soustavy, která je typická pro ČR, tvoří malá a střední města významné uzly a spoje pro venkovská území. Měštům ve venkovském prostoru je třeba vytvářet podmínky pro rozvoj místního průmyslu a služeb. Rozvoj polycentrického sídelního systému a partnerského vztahu mezi městem a venkovem vychází z existence funkčních územních jednotek, které jsou propojené vzájemnými vztahy a vazbami.

Strategické směry a rozvojové aktivity:

1. Zaměření podpory a realizace polycentrického rozvoje

- podporovat vytváření sídelní struktury založené na polycentrickém rozvoji,
- podporovat legislativně-právní ukotvení metropolitních oblastí a sídelních aglomerací v předpisech o regionálním rozvoji,
- podporovat spolupráci a propojování sítě měst na národní a nadnárodní úrovni,
- posilovat rozvojové oblasti a osy republikového významu vymezené PÚR ČR a upřesněné zásadami územního rozvoje jednotlivých krajů a zároveň posilovat rozvojové oblasti a osy nadmístního významu vymezené zásadami územního rozvoje jednotlivých krajů,

- posilovat vztahy mezi městy různé velikosti navzájem, mezi městy a venkovskými obcemi a podporovat princip spolupráce mezi obcemi.

2. Vyvážený a polycentrický rozvoj soustavy osídlení

- předcházet negativním projevům suburbanizace (urban sprawl),
- předcházet však i případným negativním vlivům reurbanizace (zachování památkově chráněných oblastí a nemovitého dědictví, akceptace vhodnosti a priority revitalizace ve srovnání s novými stavbami, revitalizace deprimovaných městských částí, specifický rozvoj centrálních, případně jiných strategicky významných částí města).

9.3 Zásada 3 Podpora rozvoje měst jako pólů rozvoje v území

Města nemohou být v současném globalizovaném světě konkurenceschopná bez ekonomiky postavené na:

- znalostech,
- aplikaci inovací do výrobního procesu a služeb,
- efektivním řízení s co nejnižší zátěží pro životní prostředí a lidské zdraví,
- využití nejmodernějších informačních technologií ke zlepšení efektivity vládnutí a zkvalitnění veřejných služeb ve městech.

Města ovlivňují i rozvoj sousedních venkovských oblastí v rámci funkčního území, která tvoří zázemí zejména pro bydlení a rekreaci obyvatel měst. Jsou chápána jako významný faktor konkurenceschopnosti celého regionu. Na jejich území se nachází většina podnikatelských subjektů, infrastruktury a jejich působení je důležité pro dosažení hospodářského růstu a územní soudržnosti. Poskytují celou škálu služeb a pracovních příležitostí, kde najdou uplatnění i lidé s nižší úrovní kvalifikace. Představují přirozené prostředí pro výzkum a inovace a na ně navazující podnikání. Je v jejich zájmu, aby vytvářela pro tyto činnosti příznivé podmínky. Mnohdy se zde koncentrují také významné environmentální a socioekonomické problémy, které je nutné odstraňovat tak, aby byly minimalizovány rozvojové bariéry.

Strategické směry a rozvojové aktivity:

1. Ekonomická, sociální a demografická oblast

- podporovat investice do lidského kapitálu - vzdělávání, celoživotní vzdělávání,
- vytvářet podmínky pro podporu podnikatelských aktivit a efektivní ekonomickou strukturu,
- podporovat konkurenceschopnou, inovační a ekologickou ekonomiku založenou na znalostech a zavádění ekologicky šetrných aktivit a technologií,
- vytvářet podmínky k rozvoji vědy a jejích aplikací, výzkumu a inovací, podporovat komunikaci mezi průmyslovou, podnikatelskou a akademickou sférou,
- zajišťovat sociální soudržnost, podporovat sociální integraci, prosazovat zvyšování bezpečnosti, prevenci sociálního vyloučení a jakýchkoli forem diskriminace,
- udržovat sociální dialog a podporovat solidaritu mezi generacemi,
- posílit zastoupení udržitelného cestovního ruchu ve struktuře místní ekonomiky,
- podporovat rozvoj městského cestovního ruchu.

2. Doprava a technická infrastruktura

- využívat brownfields k budování nové infrastruktury ve městech – otázkou revitalizace brownfields je nutné se zabývat i z důvodu udržení kvality prostředí ve městech, ale také z důvodu nadměrné rozpínivosti měst, která je patrná v některých případech,

- koncentrovat finanční prostředky na modernizaci a dobudování dopravní a technické infrastruktury sídel, v případě silniční dopravní infrastruktury upřednostnit před novou výstavbou aplikace telematiky za účelem optimalizace kapacity stávající dopravní infrastruktury,
- zajišťovat dostupnou veřejnou dopravu a rozvíjet integrované dopravní systémy s napojením do širšího území regionu, včetně zajištění bezbariérovosti pro osoby se sníženou schopností pohybu a orientace,
- snižovat dopady dopravy do složek životního prostředí a na zdraví obyvatelstva,
- zvyšovat atraktivitu městské hromadné a příměstské dopravy,
- zlepšovat využití a funkčnost uličního prostoru i z pohledu městské mobility,
- při reurbanizaci vnímat potřebu nalezení možností vložení do uličního prostoru funkční MHD,
- podporovat rozvoj infrastruktury pro nemotorovou dopravu,
- zajistit propojení individuální a veřejné dopravy v rámci příměstské dopravy (systémy P&R u kapacitních železničních tratí v předměstském prostoru a u kapacitních systémů MHD),
- pro města nad 40 tis. obyvatel je doporučeno zpracovávat strategické plány udržitelné městské mobility (SUMP) a zajistit jejich implementaci.

3. Veřejný prostor

- ve vazbě na strategii Politiky architektury a stavební kultury České republiky¹¹ zvyšovat atraktivitu měst a kvalitu veřejných prostranství, upřednostňovat výstavbu směřující ke kompaktnímu městu a podporovat smíšené funkce využití území; podporovat udržování kulturního dědictví v oblasti urbanismu a architektury,
- zlepšovat využití a uspořádání území, zvyšovat kvalitu veřejných prostor v územích ohrožených rezidenční segregací,
- efektivně využívat staré průmyslové areály a upadající plochy, provádět jejich asanaci a smysluplnou, udržitelnou regeneraci,
- efektivně využívat veřejný prostor pro sportovní a podobné aktivity pomáhající v prevenci vzniku nemocí a ochraně zdraví,
- dbát na vytváření bezbariérového prostředí.

4. Veřejné služby a bydlení

- rozvíjet občanskou vybavenost, zvyšovat její kvalitu a bezbariérovou přístupnost (zdravotnická zařízení, školská zařízení, zařízení v oblasti sociální péče, kulturní zařízení, sportoviště aj.), podporovat výstavbu a modernizaci vzdělávací infrastruktury MŠ, ZŠ, SŠ při zohlednění demografických trendů a požadavků trhu práce,
- vytvářet kulturní politiku a podmínky pro rozvoj kulturních a jiných aktivit pro využívání volného času,
- podporovat zdravé, vyhovující a cenově dostupné nesegregované bydlení.

5. Veřejná správa

- posilovat IT gramotnost a využívání informačních technologií ke zlepšení řízení rozvoje města a zkvalitnění veřejných služeb,
- zvyšovat efektivitu veřejné správy zaváděním moderních metod kvality řízení a angažovat samosprávy v jejich praktickém využívání,
- posilovat schopnost samosprávy koordinovat místní partnerství a komunikovat s občany,
- udržet zdravé finance a posílit využívání finančních nástrojů.

¹¹ Více viz <http://www.mmr.cz/cs/Uzemni-a-bytova-politika/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Koncepce-Strategie/Politika-architektury-a-stavebni-kultury-Ceske-rep>

9.4 Zásada 4 Péče o městské životní prostředí

K eliminaci negativních vlivů působících na životní prostředí ve městech je nutné vyžadovat integrovaný přístup k ochraně životního prostředí v souladu s principy udržitelného rozvoje.

Řada těchto negativních vlivů na kvalitu životního prostředí je specifických, velmi často vyplývajících z aktivit a ekonomických potřeb obyvatelstva, které je soustředěno na omezeném prostoru. Negativní vlivy jsou velmi často odrazem životního stylu, jehož následkem je zvýšená doprava, zejména individuální automobilová, dále pak produkce odpadů, zvýšená energetická spotřeba a nároky na vodu, prostor apod.

Rostoucí výkony silniční dopravy mají negativní dopady na životní prostředí, veřejné zdraví, bezpečnost provozu, přispívají k emisím skleníkových plynů a znečišťujících látek a jsou náročné na spotřebu energií.

Dopravní problémy se koncentrují ve městech a městských aglomeracích nejen z důvodů velkých výkonů individuální automobilové dopravy. Na tomto stavu se rovněž podílí nákladní doprava při zásobování měst a městských průmyslových podniků.

V oblasti budování nové logistické infrastruktury v ČR napojené z rozhodující části pouze na silniční a dálniční síť, rychlý růst silniční dopravy a neodpovídající stav silniční sítě vedou ke stále častějšímu výskytu kongescí.

Konkurenční výhoda železniční dopravy je podmíněna zkapacitněním příměstské železnice a výstavbou rychlých spojení, na kterých lze dosáhnout cestovních dob kratších než automobily na dálnicích.

Současná doba přináší i nové globální hrozby s riziky pro městské životní prostředí, jako jsou klimatické změny s prudkými výkyvy počasí a záplavami, rostoucí nároky na energie a přírodní zdroje či negativní vliv emisí skleníkových plynů. Tyto negativní dopady prohlubuje snižování ploch s vegetací. Plochy zeleně v sídlech plní celé spektrum ekosystémových funkcí a služeb pro společnost, které snižují negativní dopady změny klimatu či další negativní jevy v urbanizovaných územích. Jedná se zejména o retenci srážek, snižování okolní teploty během letních vln veder, pohlcování škodlivin z ovzduší, tlumení hluku či pozitivní působení na psychiku obyvatel.

Města proto musí realizovat opatření, jejichž cílem je dosáhnout souladu s právními předpisy Evropské unie, zejména pokud jde o kvalitu ovzduší, čištění odpadních vod, nakládání s odpadem, zásobování vodou, nadměrný hluk, obnovu a rozvoj funkčních ploch sídelní zeleně zlepšující kvalitu života v městském prostředí apod.

Veřejná správa a samospráva musí všemi dostupnými prostředky podporovat vzdělání a informovanost veřejnosti o všech aspektech udržitelného rozvoje, informovat občany o vlivu činností a realizovaných politik na životní prostředí, umožňovat jim sledovat povolovací procesy (včetně procesů SEA/EIA), jejichž výstupy jsou odborným podkladem pro schválení koncepce či realizace projektu.

Je třeba zohledňovat podmínky pro udržitelný rozvoj zemědělství ve smyslu spolupráce při formulaci koncepcí uspořádání zemědělské krajiny, spolupráce při specifikaci odůvodnění a vymezení veřejných zájmů, které je třeba promítnout do území, spolupráce při vytváření a stabilizaci územních podmínek pro udržitelný rozvoj zemědělství.

Strategické směry a rozvojové aktivity:

1. Zdravé životní prostředí

- přijímat opatření ke zlepšování stavu jednotlivých složek životního prostředí,
- uplatňovat integrované přístupy k předcházení a řešení environmentálních problémů zejména řešením jejich příčin,
- omezovat zábory zelených ploch.

2. Změna klimatu

- přijímat opatření k předcházení negativních dopadů změny klimatu (např. ozelenění střeš, rozvoj sídelní zeleně, realizace vodních prvků v sídlech, systém nakládání s dešťovými vodami aj.),
- snižovat emise skleníkových plynů,
- podporovat zvyšování energetické účinnosti a snižování závislosti na fosilních palivech.

3. Udržitelné využívání přírodních zdrojů

- efektivně využívat zdroje a energii, především zvyšovat energetickou účinnost/dosahovat energetických úspor v budovách určených především pro bydlení a ve veřejných budovách,
- předcházet vzniku odpadů a zlepšovat jejich využívání dle hierarchie nakládání s odpady.

4. Péče o přírodu a krajinu

- pečovat o krajinu a chránit přírodní prostředí ve městech a v silně urbanizované krajině (města a příměstské oblasti),
- podporovat rozvoj zelené infrastruktury, například prostřednictvím omezení záboru zelených ploch, rozvojem a péčí o systémy sídelní zeleně (včetně např. ÚSES, Natura 2000, ZCHÚ) umístování zelených pásů kolem městských sídel a dodržování principu „zeleň za zeleň“,
- chránit plochy zeleně a selektivně i nezastavěných pozemků s potenciálem naplnění rekreačních a ekologických funkcí v zájmu udržitelného rozvoje systému sídelní zeleně,
- zohledňovat podmínky pro udržitelný rozvoj zemědělství,
- zavést standardy pro podíl ploch zeleně v urbanizovaných územích v souladu s cíli Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR 2016 – 2025,
- chránit území lokalit soustavy Natura 2000, podporovat druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin včetně jejich biotopů a omezovat šíření invazních druhů,
- snižovat rizika pro volně žijící živočichy (např. nárazy ptáků do skleněných ploch) a podporovat výstavbu zohledňující výskyt živočichů ve městech (birdsfriendly budovy, budovy s nabídkou hnízdění či úkrytů pro ptáky a netopýry, zelené fasády, tvorba biotopů pro plazy, obojživelníky či opylovače v rámci vegetačních úprav).

5. Environmentální vzdělávání a informovanost veřejnosti

- podporovat environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu, poskytovat poradenství a podporovat výměnu zkušeností a osvědčených postupů v oblasti péče o životní prostředí,
- zvyšovat povědomí obyvatel o problémech a významu ochrany životního prostředí,
- podporovat samosprávy a občanské aktivity a iniciativy, které přispívají k posílení biodiverzity ve městech,
- zvyšovat povědomí obyvatel o problémech a významu ochrany životního prostředí, včetně lokalit soustavy Natura 2000.

9.5 Zásada 5 Zajištění implementace Nové městské agendy

V návaznosti na dokumenty OSN k implementaci Nové městské agendy (New Urban Agenda, která reaguje na Sustainable Development Goals 11 Udržitelná města a obce) je třeba připravit rámec

pro její implementaci, která bude reflektovat výše uvedené zásady. V době zpracování aktualizace Zásad urbánní politiky nebyla diskuze na nadnárodní úrovni v tak pokročilé fázi, aby bylo možné tuto zásadu rozpracovat. Bude proto součástí samostatného dokumentu, který se po schválení stane přílohou aktualizovaných Zásad urbánní politiky.

10 Role subjektů v implementaci

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Vytváří věcný i metodický rámec urbánní politiky založené na Zásadách urbánní politiky, na národní úrovni zabezpečuje její metodickou i programovou provázanost s přístupy, záměry a doporučeními orgánů Evropské unie. V rámci programové podpory ministerstvo realizuje relevantní podpůrná opatření zahrnutá do operačních programů Evropských strukturálních a investičních fondů, programů přeshraniční spolupráce a národních programů podpor a koordinuje činnost dalších dotčených resortů při programování podpory rozvoje městských oblastí. Podílí se na implementaci dokumentu ČR 2030 ve vztahu k územní dimenzi této strategie. Na poli územního plánování mj. pořizuje Politiku územního rozvoje ČR, ve které určuje ve stanoveném období požadavky na konkretizaci úkolů územního plánování v republikových, přeshraničních a mezinárodních souvislostech, zejména s ohledem na udržitelný rozvoj území, a určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů; zároveň stanovuje podmínky pro navrhované rozvojové záměry. Dále zpracovává Politiku architektury a stavební kultury ČR.

Odvětvová ministerstva

Podílejí se na podpoře urbánního rozvoje v rámci své působnosti prostřednictvím tematických operačních programů i národních rozvojových programů a strategií. Do svých koncepčních a programových dokumentů promítají územní hledisko a zohledňují v nich rozvoj měst (urbánní dimenzi daného sektorového problému). Specifické postavení zaujímá Ministerstvo životního prostředí ČR jakožto koordinátor místní Agendy 21, která má průřezový charakter. Její kvalitativní a kvantitativní posílení je specifickým cílem č. 20.3 strategického rámce Česká republika 2030.

Samosprávné kraje

V rámci svých strategických a programových dokumentů a krajských programů realizují konkrétní podporu urbánního rozvoje. Využitím nástrojů územního plánování vytvářejí podmínky pro polycentrický rozvoj sídelní soustavy včetně regulace extenzivního rozvoje sídel. Zpracovávají Zásady územního rozvoje kraje, analyzují vývoj a postavení jednotlivých regionálních středisek osídlení a v zájmu posilování prvků polycentrické soustavy osídlení identifikují střední a malá města, která je třeba podpořit tak, aby mohla plnit funkci pólu rozvoje nebo alespoň stabilizace příslušného mikroregionu.

Města

Zpracovávají dlouhodobé strategické koncepce a plány svého rozvoje, na jejichž základě realizují svůj rozvoj a připravují projekty k realizaci v rámci operačních programů a jiných zdrojů podpory. Spolupracují s ostatními městy, obcemi a dalšími partnery při řešení problematik, které překračují jejich administrativní hranice. Dále zpracovávají příslušnou územně plánovací dokumentaci a jako účastník řízení na jedné straně a dále ve smyslu výkonu přenesené působnosti státu na straně druhé se podílí na územním rozhodování v souladu se zákonem č.183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Svaz měst a obcí ČR, Sdružení místních samospráv ČR

Fungují jako podpůrné platformy pro aktivity zaměřené na podporu rozvoje měst. V rámci jejich struktur se mohou města a další obce setkávat a řešit problémy z různých oblastí, protože pro rozvoj

a zkvalitňování života v územích je klíčová spolupráce města a jeho spádového území. Jsou aktéry vyjednávání dokumentů legislativní i nelegislativní povahy ovlivňujících rozvoj měst. Realizují také vlastní projekty s cílem podpory např. spolupráce mezi obcemi a jsou významným aktérem propagace integrovaného udržitelného rozvoje měst.

Zainteresované subjekty

Zapojenými subjekty mohou být různí aktéři – firmy, místní občané, nevládní organizace, místní spolky a komunity a další. Jejich zapojení je žádoucí ve smyslu participace na uplatňování nových forem „spravování území“ (princip víceúrovňové správy území – multilevel governance) založených na vzájemném dialogu všech zainteresovaných subjektů a na zapojení občanů při přípravě strategických programových a územních dokumentů a do rozhodování o zásadních otázkách urbánního rozvoje.

11 Zdroje

1. Český statistický úřad [online]. Dostupné z: www.czso.cz
2. Ústav územního rozvoje [online]. Dostupné z: www.uur.cz
3. Dotace-EU.cz [online]. Dostupné z: www.strukturalni-fondy.cz
4. Metodika identifikace příčin procesu zmenšování obcí a měst (GaREP, 2015)
5. Věra Thea Zoubková, č. 2/2016: Urbanismus a územní rozvoj
6. Leo van den Berg, Roy Drewett and Leo H. Klaassen: A Study of Growth and Decline. Urban Europe. Vol. 1. Pergamon Press. Oxford. 162 stran.